

NOI DESCOPERIRI ARHEOLOGICE DE OBIECTE DE ARAMĂ ȘI DE BRONZ ÎN REGIUNEA DE SUD A MOLDOVEI

DE

ION T. DRAGOMIR

Cu prilejul unor cercetări de teren, mai vechi sau recente, precum și a unor descoperiri întâmplătoare, pe teritoriul județului Galați au fost date la iveală nouă piese arheologice, de aramă și bronz, de mare valoare documentar-științifică, atât pentru istoria străveche a prelucrării metalelor din patria noastră, cât și pentru succesele dobândite de societatea primitivă din sudul Moldovei în acest domeniu. Deși aceste piese provin din descoperiri întâmplătoare, fără a deține observațiile stratigrafice necesare sau documentații la fața locului, ci numai anumite informații primite din partea descoperitorilor sau a deținătorilor, totuși, datorită structurii și formei lor, precum și a metodelor de prelucrare, ele contribuie într-o mare măsură la îmbogățirea patrimoniului cultural național al patriei noastre cu noi și interesante exponate muzeistice.

Cele nouă piese arheologice, trei de aramă și șase de bronz, în ordinea lor cronologică se prezintă după cum urmează :

1. *Topor cu două brațe dispuse „în cruce”* (inv. nr. 1 6871, colecția de arheologie a Muzeului județean de istorie Galați, fig. 1/1).

În iarna anului 1978 (31 ianuarie), cu prilejul unor lucrări efectuate de către Întreprinderea de construcții și montaje siderurgice Galați (ICMSG) la stația de betoane vest a șantierului nr. 52, muncitorul Vădeanu Toader a găsit în grămada de pietriș a șantierului un topor străvechi de aramă. Din informațiile descoperitorului reiese că pietrișul folosit ca balast la aceste construcții provine din două surse sigure de aprovizionare, din regiunea de sud a Moldovei : una de la Condrea, pe apa Birladului, jud. Galați și alta de la Pădureni, pe apa Siretului, jud. Vrancea ¹.

Toporul are profilul ușor curbat spre interior. Măsoară 0,195 m lungimea totală și 0,693 kg greutate.

Estelucrat prin turnare având ambele brațe egale, cu tăișurile ascuțite : unul este concav spre interior, iar cel de-al doilea vertical, cu tăișul arcuit. Gaura de înmănușare de formă circulară-ovalizată, fără manșon exterior, măsoară 0,032 m diametru. Pe întreaga sa suprafață, piesa prezintă unele urme de ciocănire, mai accentuate în zona tăișurilor și a orificiului de înmănușare, precum și anumite denivelări și asperități din timpul turnării, fapt ce face ca toporul să aibă suprafața mai puțin netedă. Imediat

¹ Informații de la Vădeanu Toader, muncitor la ICMSG, din com. Slivna, jud. Galați, căruia îi aducem mulțumirile noastre și pe această cale.

după descoperire, obiectul a fost dat la polizor, cauzându-i o ușoară degradare la unul dintre tăişuri.

Datorită stratului de pietriș și de nisip în care a dăinuit, piesa este lipsită de patină. Are culoarea roșie-aramie, păstrându-se într-o perfectă stare de conservare.

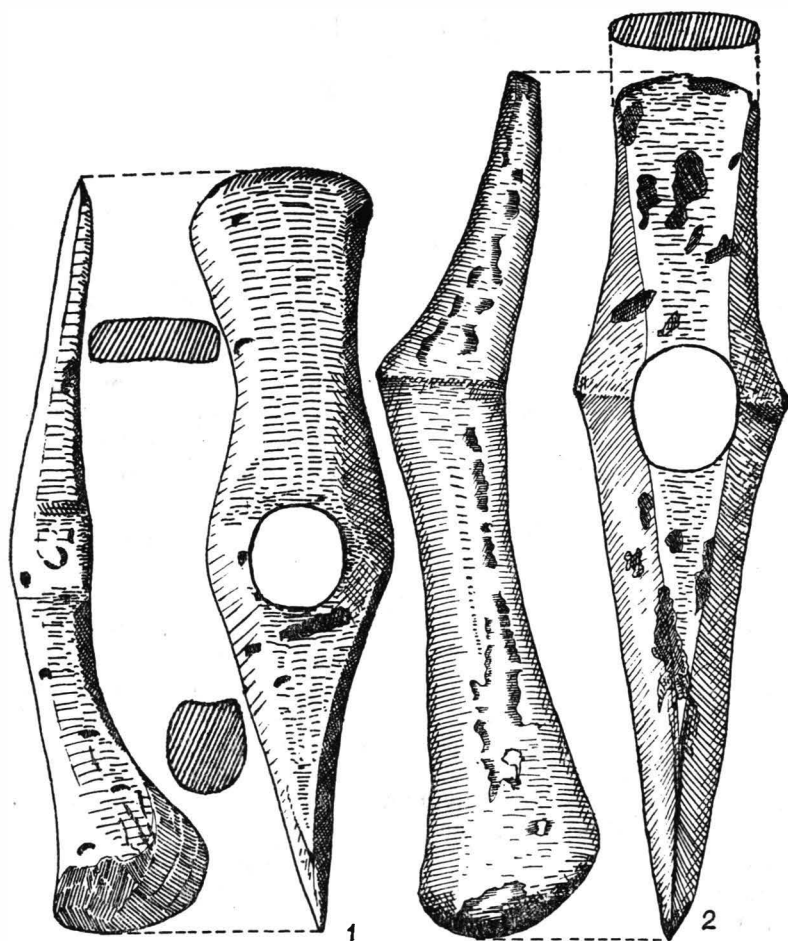

Fig. 1. Topoare de aramă cu brațele dispuse „în cruce”: 1 de la ICMS Galați; 2 de la Berești, colecția prof. Nicolae Boros.

Literatura de specialitate de până acum, referitoare la tipologia topoarelor de aramă cu brațele dispuse „în cruce” și orificiul de înmănșare transversal, încadrează aceste obiecte aproape exclusiv în perioada eneolitică ².

² Cf. A. Vulpe, SCIV, 15, 1964, 4, p. 457—466; Z. Székely, SCIV, 18, 1967, 2, p. 327—332; idem, SCIV, 21, 1970, 2, p. 201—208; A. Crișmaru, SCIV, 22, 1971, 3, p. 479—483; Fl. Gavrilăscu și A. Vulpe, SCIV, 22, 1971, 4, p. 651—654; I. Andrițoiu, Sargeția, 8, 1971, p. 37—43; Ersilia Tudor, SCIV, 23, 1972, 1, p. 19—30; Valeriu Lazăr, SCIVA, 25, 1974, 1, p. 117—123; A. Crișmaru, *Drăgușeni*. Contribuții la o monografie arheologică, f.l., 1977, p. 23—24, fig. 15/1—1 a.

Toporul nostru are strinse analogii cu unele exemplare de tip Ariuşd³, în aşezările eneolitice cu ceramică pictată, specifice culturii Cucuteni, faza A, cum e cazul acelora de pe teritoriul Moldovei. În aceeaşi măsură, el are strinse analogii cu o serie de alte exemplare de pe teritoriul Transilvaniei.

Ştirea precară cu privire la locul descoperirii acestui topor, dar mai cu seamă lipsa observaţiilor stratigrafice ne determină să admitem că ele ar putea fi suplinite într-o oarecare măsură de marele număr de aşezări eneolitice şi de bogăţia materialelor arheologice, specifice culturii Cucuteni A, de la Bonţeşti şi Mănăstioara, jud. Vrancea, „Bizanu” şi „Dealul Bulgarului”, de pe teritoriul oraşului Bereşti, Pleşa, Puricani, Toflea ş.a., jud. Galaţi, în care se încadrează cronologic topoarele cu braţele dispuse „în cruce”, descoperite în Moldova, cit şi cu cele de pe întregul teritoriu al patriei noastre.

Toporul de aramă cu ambele tăişuri dispuse „în cruce” găsit în balastul de la ICMSG, avînd analogii identice cu exemplarele de tip Ariuşd, încercăm să-l încadrăm din punct de vedere cronologic în perioada eneolitică, adică în neoliticul târziu, final.

Analizînd problema exclusiv stratigrafic, bineînţeles, în limita posibilităţilor, descoperirile referitoare la acest tip de topor-tîrnăcop demonstrează că în spaţiul carpato-niprovian el apare în contextul ceramicii pictate cucuteniene, începînd cu faza Cucuteni A, în aşezările de la Cucuteni-Băiceni, jud. Iaşi şi Drăguşeni-Ostrov, jud. Botoşani⁴, continuîndu-se, în forme evolute în faza Cucuteni AB, la Brad, jud. Bacău, pînă în faza Cucuteni B, la Horodiştea, R.S.S. Ucraina, şi nu este exclus să fi fost moştenit tradiţional de către comunităţile ulterioare, deoarece obiectul prin forma sa întruneşte multiple funcţionalităţi.

Marele număr de descoperiri de topoare de aramă din ultima vreme, de pe teritoriul Moldovei, în care se include şi exemplarul nostru, ar putea fi atribuit, fie unei surse de prelucrare transilvăneană, fie caucaziană, atribuire justificată de faptul că teritoriul Moldovei se află în regiunea de mijloc a acestei mari arii de răspîndire culturală şi n-ar fi exclus să fie chiar un produs local. Numai pe baza unei analize metalografice am putea şti cu precizie sursa sau locul de prelucrare, dacă este de provenienţă intracarpatică sau reprezintă o piesă ajunsă aici numai datorită schimbului ce se efectua între comunităţile eneolitice din zone geografice îndepărtate.

Recenta descoperire întîmplătoare de la ICMSG are darul de a contribui cu noi date documentar-ştiinţifice la cunoaşterea cit mai temeinică a prelucrării aramei pe teritoriul din sudul Moldovei, în perioada eneolitică şi în acelaşi timp ea îmbogăţeşte patrimoniul Muzeului judeţean de istorie Galaţi cu încă o piesă de mare valoare muzeistică.

2. *Topor de aramă cu două braţe dispuse „în cruce”* colecţia particulară prof. Boroş Nicolae din Bereşti, jud. Galaţi (fig. 1/2). Toporul a fost descoperit în partea de nord-nord-est a municipiului Bereşti, la punctul denumit de localnici „Dealul Bulgarului”, în apropierea tunelului de cale ferată Bereşti-Birlad. În punctul respectiv se află o aşezare eneoli-

³ A. Vulpe, *Die Äxte und Beile in Rumänien II*, München, 1975.

⁴ A. Crişmaru, *Drăguşeni...*, p. 24.

tică cu ceramică pictată, specifică culturii Cucuteni, faza A. Din informațiile colecționarului reiese că obiectul a fost găsit în anul 1973, cu prilejul unei excursii școlare, întreprinsă de către elevii liceului din localitate⁵. Din nefericire nu deținem nici o observație de caracter stratigrafic sau de altă natură.

Toporul are profilul ușor arcuit spre interior. Măsoară 0,225 m lungime totală și 1,210 kg greutate.

Este lucrat prin turnare, cu brațele inegale; unul are lama ruptă din vechime, iar celălalt este vertical, cu tăișul puternic arcuit și ascuțit. Gaura de înmănușare, de formă ovală, măsoară 0,030 m diametru maxim și 0,056 m lățime maximă în dreptul găurii de înmănușare. Toporul este prevăzut cu o nervură unghiulară, dispusă transversal, pe orificiul de înmănușare. Întreaga suprafață a obiectului este sgrunțuroasă la pipăit, fie din cauza turnării și a unor lovituri ulterioare, fie datorită patinei sale (de culoare verde) care în mare parte este corodată. Se păstrează în bună stare de conservare, bineînțeles în afară de faptul că unul dintre brațe are tăișul lipsă.

Toporul de aramă cu brațele dispuse „în cruce”, în formă de tirnăcop, de la Berești, punctul „Dealul Bulgarului”, din sudul Moldovei, este similar exemplarelor de tip Vidra, aparținând variantei zvelte⁶. Pe baza trăsăturilor sale evaluate, el se apropie mult de piesa descoperită la Drăgușeni⁷. Acest fapt ne determină să atestăm că toporul de la Berești se înscrie în seria pieselor ce fac trecerea între cele de tip Vidra și cele de tip Ariușd. În acest sens el are strânse analogii cu multe exemplare descoperite nu numai pe teritoriul Moldovei, ci pe întregul cuprins al țării noastre. Sub aspect cultural și cronologic el poate fi încadrat, cum spuneam, în seria topoarelor de tip Vidra, aparținând tipului evoluat și zvelt, datat în perioada eneolitică, în care se încadrează așezarea străveche cu ceramică pictată, cultura Cucuteni, faza A, de la Berești, punctul „Dealul Bulgarului”⁸, de unde provine acest topor.

3. *Daltă—topor de aramă* (inv. nr. 13 852, colecția de arheologie a Muzeului județean de istorie Galați (fig. 2/1). Piesa a fost descoperită cu mulți ani în urmă, pe teritoriul orașului Bujor, jud. Galați (donație, colecția particulară învățător C. Balaban, din orașul Berești, actualmente decedat).

Măsoară: 0,164 m lungime; 0,041 m lățimea tăișului; 0,013 m grosime și 0,348 kg greutate.

Dalta-topor este lucrată din cupru în tehnica turnării. Are forma aproape triunghiulară, cu tăișul convex, bine ascuțit. În secțiune de formă rectangulară, are profilul lenticular și muchia îngustă, ușor arcuită datorită loviturilor de ciocan. Pe ambele suprafețe, dalta-topor, prezintă numeroase urme de la ciocănire, dispuse îndeosebi pe margini și în zona tăișului. De culoare brun-arămie, fără patină, piesa se păstrează în bună stare de conservare.

⁵ Informații primite de la prof. Boroș Nicolae, din orașul Berești, căruia îi mulțumim în mod deosebit pentru amabilitatea de a ne fi oferit piesa spre publicare.

⁶ A. Vulpe, *Die Äzte und Beile...*

⁷ *Ibidem*, nr. 82.

⁸ I. T. Dragomir, *Danubius*, 1, 1967, p. 48—49.

Sub aspect cronologic dalta-topor poate fi datată, în general, în epoca eneolitică, avînd numeroase analogii cu diferite obiecte descoperite pe teritoriul țării noastre. Dintre acestea e suficient să amintim două exemplare : unul găsit în sudul Moldovei, la Chiraftei, jud. Galați, publicat de A. Vulpe⁹ și altul descoperit recent în așezarea eneolitică de aspect

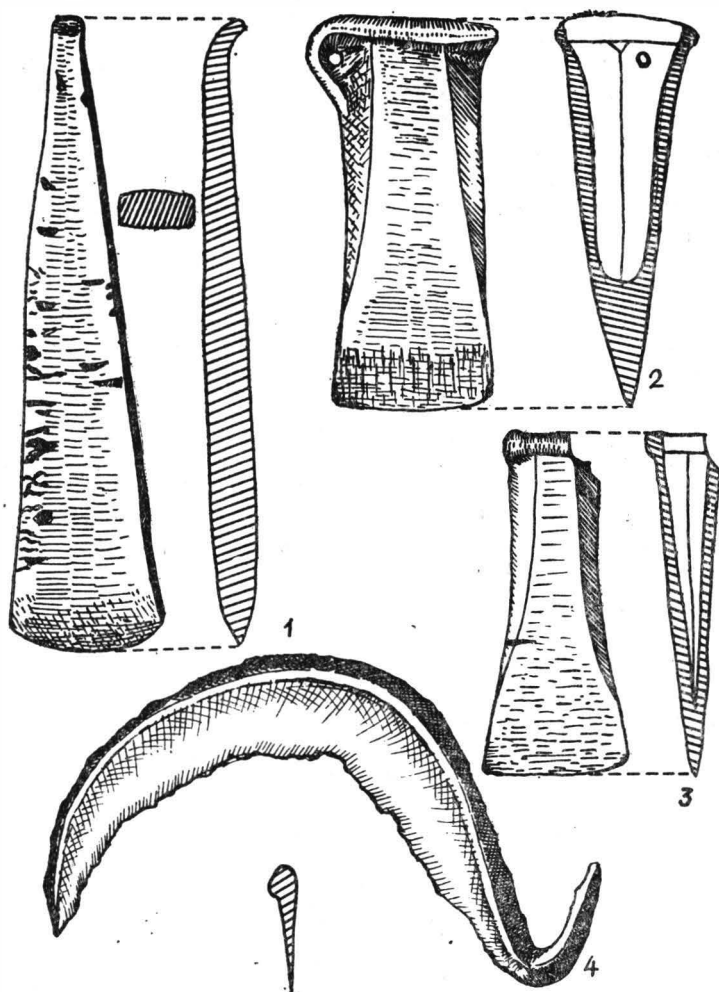

Fig. 2. Diferite obiecte de aramă și de bronz : 1 daltă de la Bujor ; 2 celt de la Rogojeni ; 3 celt de la Bălăbănești ; 4 seceră, de la Șendreni.

Stoicani-Aldeni, de la Lișcoteanca III, punctul „Movila Olarului”, jud. Brăila¹⁰.

Deși nu dispunem de observații stratigrafice certe asupra daltei-topor de aramă de la Bujor, totuși, putem preciza că piesa a fost desco-

⁹ A. Vulpe, *op. cit.*, nr. 253. Obiectul se păstrează în colecțiile de arheologie ale Muzeului județean de istorie Galați, inv. nr. 602, donat de învățătorul Victor Lupu din Galați.

¹⁰ N. Harțuche și F. Anastasiu, *Catalogul selectiv al colecției de arheologie a Muzeului Brăilei*, Brăila, 1976, p. 80–81, fig. 88 A.

perită într-un mediu arheologic eneolitic, documentat atât de aşezarea de aspect Stoicani-Aldeni de la Băneasa¹¹, pe valea pîrîului Chinejii, din apropierea oraşului Bujor, cît şi de alte aşezări specifice culturii Cucuteni, faza A, de la Pleşa, Puricani şi Bereşti, punctele „Bizanu” şi „Dealul Bulgarului”, jud. Galaţi¹².

4. *Topor de bronz — celt* (inv. nr. 13 893, colecţia de arheologie a Muzeului judeţean de istorie Galaţi). Obiectul a fost descoperit pe teritoriul com. Rogojeni, la punctul numit de către localnici „Dealul Mic”, situat pe valea mănoasă a Horincii, jud. Galaţi (donăţie 1967, Costin Aurel, din aceeaşi comună, actualmente decedat).

Celtul este de tip transilvănean. Are corpul masiv, neornamentat şi tăişul uşor arcuit (fig. 2/2). Măsoară 0,102 m lungime; 0,030 m diametrul orificiului de înmănuşare, 0,038 m lăţimea tăişului şi 0,211 kg greutate. În partea opusă tortiţei se află o gaură mică care perforază peretele toporului. Este acoperit cu patină nobilă de culoare verde, parţial corodată. Se păstrează în perfectă stare de conservare.

Celtul de tip transilvănean de la Rogojeni, „Dealul Mic”, are strînse analogii cu numeroase exemplare ce provin din depozitele de bronzuri din sudul Moldovei, de la Bozia¹³, Ghermăneşti¹⁴, Negreşti¹⁵, Bălăbăneşti etc., precum şi cu alte piese descoperite pe întregul teritoriu al ţării noastre ce fac parte din seria depozitelor Uriu — Domăneşti, datate cronologic în perioada tîrzie a epocii bronzului (secolul al XIII-lea î.e.n.¹⁶).

5. *Topor de bronz — celt* (inv. nr. 13 892, colecţia de arheologie a Muzeului judeţean de istorie Galaţi). Piesa a fost descoperită pe teritoriul com. Bălăbăneşti, la punctul denumit de localnici „Mănăstirea Frumoasă”, jud. Galaţi (donăţie făcută de către Eugen Holban, din Galaţi, pe data de 2.XI.1971). De tip transilvănean, toporul are corpul zvelt, tăişul drept, bine ascuţit cu colţurile uşor arcuite (fig. 2/3).

Măsoară 0,090 m în lungime; 0,037 m lăţimea tăişului şi 0,83 kg greutate. Jumătate din buza orificiului de înmănuşare împreună cu tortiţa toporului lipsesc. Pe una din suprafeţele sale şi pe tăiş sînt vizibile recente urme de pilă, care i-au adus uşoare degradări. Este acoperit cu un înveliş superficial de culoare brun-verzuie.

Celtul de la Bălăbăneşti, similar cu cel de la Rogojeni, prezintă analogii cu multe exemplare descoperite în sudul Moldovei, precum şi cu o serie de alte piese similare, descoperite pe întreg teritoriul patriei noastre, încadrate tipologic în seria depozitelor Uriu — Domăneşti şi datate cronologic în epoca bronzului tîrziu (secolul al XIII-lea î.e.n.)¹⁷.

6. *Seceră de bronz* (inv. nr. 4 770, colecţia de arheologie a Muzeului judeţean de istorie Galaţi). Provine probabil din com. Şendreni, jud. Galaţi (din colecţia particulară dr. Nestor Măcellariu din Galaţi). De

¹¹ Ion T. Dragomir, *Danubius*, 2—3, 1969, p. 53—56.

¹² Idem, *Danubius*, 1, 1967, p. 41—49.

¹³ Marin Dinu şi Ghenuţă Coman, *Arh Mold.* 2—3, 1964, p. 471—474; M. Petrescu-Dîmboviţa şi M. Florescu, *InvArch*, 7, 1971, R; M. Petrescu-Dîmboviţa, *Depozitele de bronzuri din România*, Bucureşti, 1977, p. 74, pl. 78/13.

¹⁴ Gh. Melinte, *ArhMold*, 8, 1975, p. 309—313; M. Petrescu-Dîmboviţa şi M. Florescu, *op. cit.*, M. Petrescu-Dîmboviţa, *op. cit.*, p. 75, Pl. 81/1—3.

¹⁵ M. Petrescu-Dîmboviţa, *op. cit.*, p. 76, pl. 83/1—3.

¹⁶ *Ibidem*, p. 51—80.

¹⁷ Vezi nota nr. 16.

tipul cu cîrlig la minier, bine conservată, secera are lama arcuită și spinarea nervurată. Deschiderea arcului măsoară 0,200 m. Cronologic aparține epocii bronzului târziu (Reinecke D), secolele XIII—XII î.e.n.¹⁸.

Secerile cu cîrlig la minier au un pronunțat caracter de factură locală frecvent întîlnit în spațiul carpato-dunărean-nord-pontic, adică în Transilvania și Muntenia¹⁹, în Moldova²⁰ și Dobrogea²¹ (fig. 2/4).

7. *Topor de bronz — celt* (inv. nr. 6 836, colecția de arheologie a Muzeului județean de istorie Galați).

Celtul provine probabil din com. Șendreni, jud. Galați (din colecția particulară dr. Nestor Măcellariu din Galați). De tip transilvănean, toporul are corpul masiv și tăișul ușor arcuit (fig. 3/1).

Măsoară 0,130 m în lungime; 0,038 m diametrul maxim al orificiului de înmănușare și 0,365 kg greutate.

Fetele laterale sînt ornamentate cu cîte două triunghiuri isoscele, mult alungite, dispuse lateral, intercalate median de un alt triunghi similar, în relief, al cărui virf atinge buza orificiului de înmănușare. Pe una din fețe, central, se află o gaură circulară, neperforată, probabil decor, sau defect de turnare. Este acoperit de o patină nobilă, de culoare verde-măslinie, bine conservat, cu evidente urme de întrebuințare.

Celtul de tip transilvănean de la Șendreni se încadrează perfect în componența depozitelor de bronzuri din grupa Uriu — Domănești și Cincu — Suseni, de la sfîrșitul epocii bronzului și începutul Hallstattului (secolele XIII—XII î.e.n.)²².

8. *Topor de bronz — celt* (inv. nr. 6 837, colecția de arheologie a Muzeului județean de istorie Galați). Provine probabil de la Șendreni, jud. Galați (colecția particulară dr. Nestor Măcellariu din Galați). Celt de tip cu arcadă, derivat din cel transilvănean.

Măsoară 0,072 m lungime; 0,035 m lățimea tăișului; 0,027 m diametrul maxim al orificiului de înmănușare și 0,115 kg greutate (fig. 3/2).

Are corpul masiv, cu tăișul drept și colțurile arcuite, ieșite în afara liniei corpului. Pe ambele fețe ale toporului, imediat sub buza orificiului de înmănușare și arcadă, se află cîte cinci linii verticale, în relief, care împodobesc obiectul. Este acoperit cu patină nobilă, de culoare măslinie, parțial corodată. Piesa este relativ bine conservată. Marginea orificiului de înmănușare ușor știrbită. Prezintă urme de întrebuințare.

Aparține primei epoci a fierului, Hallstatt B, secolul al X-lea — secolul al VIII-lea î.e.n.²³.

¹⁸ M. Petrescu-Dîmbovița, *ArhMold*, 2—3, p. 256, fig. 3/2—7; p. 257, fig. 4/2—8; p. 259 fig. 6/11; idem, *Depozitele de bronzuri...*, p. 51—80.

¹⁹ Cf. I. Andreșescu, *Dacia*, 2, 1925, p. 377, pl. V/8—31; p. 379, pl. VI/1—38.

²⁰ Ion T. Dragomir, *Danubius*, 1, p. 89—105; V. Palade, *SCIVA*, 27, 1976, 2, p. 233—234, fig. 1, și fig. 3.

²¹ Andrei Aricescu, *SCIV*, 16, 1965, 1, p. 24, fig. 5/7; p. 27, fig. 6/7—10.

²² Cf. H. Dumitrescu, *Dacia*, 7—8, 1935—1936, p. 200 și urm..., fig. 4/8, 11; M. Rusu, *Sargetia*, 4, 1966, p. 24—25, fig. 1; Fr. Nistor, A. Vulpe, *SCIV*, 20, 1969, 2, p. 183 și urm., fig. 3/26; Șt. Dănilă, *SCIV*, 26, 1975, 2, p. 226—227, fig. 1/1; M. Petrescu-Dîmbovița, *Depozitele de bronzuri...*, p. 51—80.

²³ Celtul a fost datat de Mircea Rusu de la Cluj-Napoca, căruii îi mulțumim în mod deosebit și pe această cale. Pentru analogii și cronologie, vezi: H. Dumitrescu, *op. cit.*, p. 204, fig. 5, și p. 224; D. Berclu, *Materiale*, 1, 1953, p. 632, fig. 12; Done Șerbănescu și George Trohani, *SCIVA*, 26, 1975, 4, p. 533—535, fig. 3/5—6; M. Petrescu-Dîmbovița, *Depozitele de bronzuri...*, p. 125—146.

9. *Vîrf de lance de bronz* (inv. nr. 13 889, colecția de arheologie a Muzeului județean de istorie Galați). Lancea a fost descoperită pe teritoriul com. Sivița, jud. Galați, în vara anului 1971 (donație, prof. Kasper Réka).

Măsoară 0,190 m lungime totală; 0,045 m lățimea max. a lamei; 0,028 m diametrul tubului de înmănușare și 0,159 kg greutate (fig. 3/3).

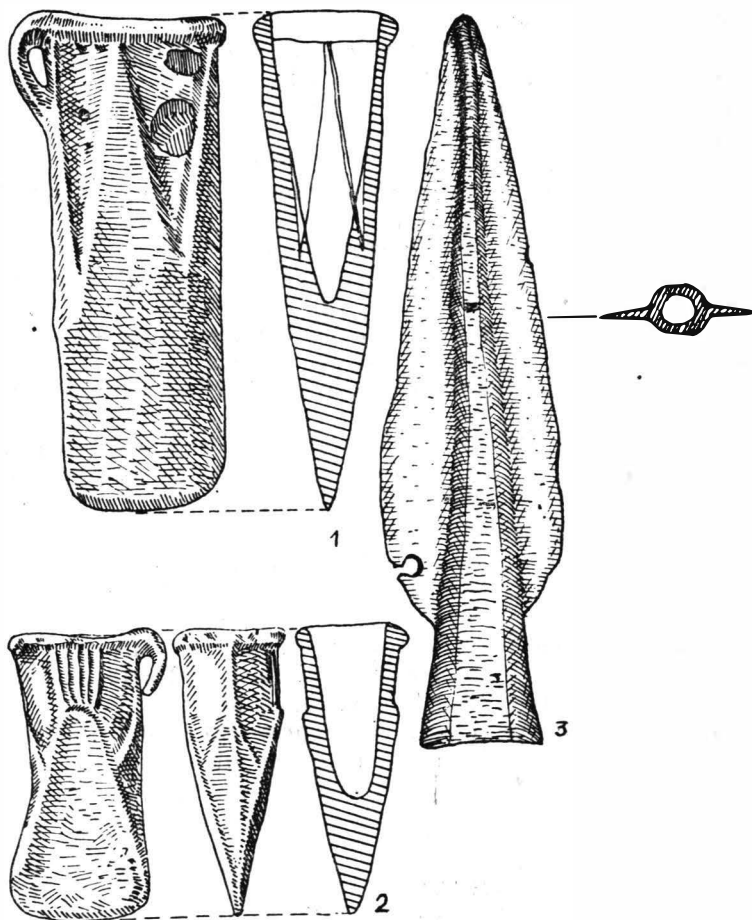

Fig. 3. Obiecte de bronz: 1—2 celturi de la Șendreni; 3 vîrf de lance de la Sivița.

Este lucrată din bronz în tehnica turnării bivalve. De formă lanco-lată, cu tubul de înmănușare scurt (de 0,033 m), piesa este proeminent nervurată longitudinal și aplatizată, cu ambele tăișuri bine ascuțite. Regiunea inferioară a lamei este perforată lateral de o gaură, iar buza tubului de înmănușare, ușor știrbită. Lancea se păstrează în bună stare de conservare, fiind acoperită cu o patină nobilă, de culoare verde-măslinie.

Seria tipologică a acestor vîrfuri de lance de bronz au o mare arie de răspîndire pe teritoriul patriei noastre, avînd preponderență mai ales în depozitele de bronzuri din Transilvania, dar și în regiunea de sud a Moldovei, de care ne ocupăm în mod deosebit, unde metalurgia bronzului a cunoscut o dezvoltare impetuoasă, în epoca bronzului și prima epocă a fierului, documentată științific de importante materiale arheologice, descoperite în numeroase așezări și necropole străvechi. Ne referim în primul rînd la Poiana-Tecuci, Balintestî-Cioinagi, Stoicani, Vînători, Gîrbovăț, Cavadinești, Berești, Rogojeni, Băneasa, Suceveni, Băleni ș.a., ca să nu amintim aici decît pe cele mai bine cunoscute descoperiri arheologice intrate în literatura de specialitate.

Datorită faptului că aceste tipuri de vîrfuri de lănci de bronz au suferit anumite modificări structurale în decursul timpului, ne referim atît la forma evoluată a lamei, cît și la tubul lor de înmănușare, care a devenit mai lung și gros, avînd o mai mare eficiență în luptă, se înțelege că ele au putut dăinui pe o perioadă îndelungată, din epoca bronzului mijlociu (secolele XVI—XIV î.e.n.), pînă în epoca Hallstatt B₃ (secolul al VIII-lea î.e.n.)²⁴ și poate chiar mai tîrziu. Tipului de vîrf de lance de la Sivița, jud. Galați, cu baza lamei perforată și tubul de înmănușare scurt, descoperită întîmplător și izolat, i se poate atribui o datare cronologică mai largă, justificată de faptul că nu deținem observații stratigrafice, sau informații de altă natură, care, firește, ne-ar fi putut oferi o datare cronologică mult mai precisă.

Prezentarea celor nouă piese arheologice, de aramă și de bronz, diferite ca formă, dimensiuni, mod de întrebuințare și greutate, descoperite întîmplător și în locuri diferite, are darul de a dovedi cît se poate de concret că metalurgia aramei și cea a bronzului au cunoscut o substanțială dezvoltare pe meleagurile Moldovei, fiind răspîndită în mod armonios cu multiple întrebuințări. Toate cele relatate, văzute prin prisma unei analize mai atente, ne determină să presupunem că acea optică referitoare la slaba dezvoltare a metalurgiei bronzului de pe teritoriul Moldovei este unilateral formulată, fără să concorde realității arheologice din ultima vreme.

Pe baza importantelor descoperiri de depozite de bronzuri din Moldova, din ultimul deceniu, s-a observat că celtul de tip transilvănean, precum și o serie de alte piese de bronz au o răspîndire din ce în ce mai mare, de unde se poate deduce că acestea poartă în mare măsură amprenta unei producții locale de bronzuri, avînd analogii similare cu numeroase puncte arheologice de pe întregul teritoriu al patriei noastre. În acest sens apreciem că și Moldova, alături de celelalte provincii ale țării noastre, a cunoscut o puternică dezvoltare a metalurgiei bronzului în epocile la care ne referim. Interesant de semnalat este faptul că în cele patru depozite de bronzuri descoperite în jumătatea de sud și în centrul Moldovei, la Băleni, Bozia Nouă, Ruginoasa și Tomești, unde s-a găsit bronz brut

²⁴ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, pl. 16/3 : 93/2—11 ; 130/11—13 ; 143/6—8 ; 156/21—25 ; 190/1—5 ; 281/12 ; 328/9 ; 367/12—13.

alături de numeroase seceri cu cârlig și celturi perfect identice ca tip și mijloace de prelucrare, piese de harnașament, multe obiecte de podoabă, chiar și unele fragmente de tipare de turnat în așezarea Noua, de la Holboca ²⁵, precum și piese în curs de prelucrare și rebuturi de la turnarea bronzului în marele depozit de la Băleni, toate acestea prezintă dovezi sigure ce întăresc supoziția noastră referitoare la existența meșterilor locali și a metalurgiei bronzului, din timpuri străvechi, pe întregul teritoriu al Moldovei, bineînțeles, fără să neglijăm proveniența acelor piese de o factură aparte, venite aici din anumite centre meșteșugărești, care în epoca bronzului s-au bucurat de mare renume.

NOUVELLES TROUVAILLES ARCHÉOLOGIQUES D'OBJETS DE CUIVRE ET DE BRONZE DANS LA RÉGION MÉRIDIONALE DE LA MOLDAVIE

RÉSUMÉ

Plusieurs trouvailles fortuites, ainsi que les résultats des recherches en terrain effectuées il y a déjà quelque temps ou tout dernièrement encore ont contribué à réunir neuf pièces archéologiques. Il s'agit de trois objets de cuivre appartenant à l'énéolithique (deux marteaux-pioches les bras disposés en croix et un ciseau) et de six autres en bronze, remontant à l'époque du bronze finale et à la première époque du fer (Hallstatt) (quatre celts, une faucille du type au manche à crochet et une pointe de lance), pièces d'une grande valeur documentaire et scientifique pour l'histoire ancienne de la Roumanie. Bien que s'agissant de trouvailles fortuites, donc dépourvues des remarques stratigraphiques requises ou d'une documentation sur place, même à partir des renseignements tirés de leurs possesseurs ou des personnes qui les ont trouvés, elles ont contribué dans une large mesure à l'enrichissement du patrimoine culturel national du Musée départemental d'histoire de Galați, en lui fournissant quelques pièces aussi intéressantes qu'inédites.

L'étude de ces neuf pièces archéologiques de cuivre et de bronze, malgré leurs formes, leurs tailles, leurs destinations et leurs poids différents, malgré le hasard qui a présidé à leur mise au jour à des points divers du territoire du département, a le don de prouver de manière aussi concrète que possible l'existence de la métallurgie du cuivre et du bronze, pleinement épanouie dans les régions de Moldavie. Elle y a bénéficié d'une diffusion harmonieuse, répondant à toute une gamme d'exigences multiples.

En se fondant sur la découverte d'importants dépôts de bronze, mis au jour en Moldavie pendant la dernière décennie, qui montrent que le celt de type transylvain ainsi que toute une série d'objets de bronze ont eu une large diffusion en nombre croissant, on est amené à

²⁵ V. Palade, SCIVA, 27, 1967, 2, p. 233—243.

conclure que ces vestiges sont l'expression d'une production locale de bronzes. Cette production offre des analogies avec maints autres sites archéologiques du territoire roumain. Il va sans dire qu'on ne saurait négliger non plus les pièces d'une facture particulière, importées ici de certains centres en grand renom à l'âge du bronze.

Il est donc à conclure que la Moldavie, de même que les autres provinces roumaines, a connu un grand développement de la métallurgie du cuivre et du bronze aux époques concernées.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Haches de cuivre, les bras cruciformes : 1 originaire d'ICMS Galați ; 2 de Berești, collection du professeur Nicolae Boroș.

Fig. 2. Divers objets de cuivre et de bronze : 1 ciseau de Bujor ; 2 celt de Rogojeni ; 3 celt de Bălăbănești ; 4 faucille de Șendreni.

Fig. 3. Objets de bronze : 1—2 celts de Șendreni ; 3 pointe de lance de Sivița.

